

UK v Praze – 3.LF
Katedra preventivního lékařství

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sexuální výchova na základních školách

Sexual Education on the Basic Schools

ZUZANA BENČOVÁ

Veřejné zdravotnictví

Vedoucí práce: MUDr. Eva Vaníčková, Csc

Praha 2007

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, za použití uvedené literatury.

Luciana Zmáral

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat MUDr. E. Vaníčkové, Csc., za rady, cenné připomínky, za ochotu a čas, který věnovala odbornému vedení diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	2
Výuka sexuální výchovy na základních školách.....	4
Cíl bakalářské práce.....	7
Pracovní hypotézy.....	8
METODIKA	9
Vlastní metodika.....	9
Charakteristika souboru.....	11
VÝSLEDKY	12
DISKUSE	18
ZÁVĚR	24
Doporučení.....	25
Abstrakt v českém jazyce.....	27
Abstrakt v anglickém jazyce.....	29
Seznam literatury.....	31
PŘÍLOHA	

ÚVOD

V této práci se zabývám problematikou sexuální výchovy na základních školách. Toto téma jsem si vybrala, protože se domnívám, že v sexuální výchově dnes stále přetrvávají určitá tabu z minulosti.

Mohlo by se zdát, že ačkoliv jsme se již v přemýšlení posunuli o kus dopředu, přesto ve výchově stále přetrvávají některé mýty, týkající se předávání informací o sexuálním životě dětem. V současné době již pravděpodobně nikdo nevěří na to, že čápi a vrány nosí miminka, ale i zde je možné vidět mnoho nedostatků a mezer v informovanosti dětí v této problematice.

V dnešní době na základních školách osnovy zahrnují výuku sexuální výchovy, při níž se děti dozvídají potřebné informace. Tato výuka je na školách intencionální, to znamená, přímo zaměřená na problematiku sexuální výchovy, a non intencionální, která se zabývá souvislostmi a vedlejšími vlivy, které sexuální výchovu provázejí. Oba typy výuky jsou závislé na přístupu vyučujícího. Na některých školách probíhá přednáška o sexuální výchově pouze promítáním filmu o problematice sexuality. Na jiných školách vysvětlují žákům tuto problematiku prostřednictvím strohých faktů, které se nedotýkají tématu. Ale otázkou, jak by měla správná sexuální výchova probíhat a co by měli učitelé žákům sdělovat, zůstává stále nezodpovězena.

Rodina zde zaujímá nezastupitelné místo. Není dobré čekat na to, až se děti a mládež budou v této problematice pohybovat sami, ale mělo by jim být poskytnuto kvalitní podání informací z oblasti sexuality, sexu, erotiky a vztahů. Tím předcházet problémům s tím souvisejících (12).

Pozitivní výsledky mohou nastat až tehdy, když se do této problematiky společně zapojí s rodinou i škola. Sexuální výchova představuje dlouhodobé působení. Zahrnuje komunikaci a poskytování informací dětem, ale zároveň jim předává i vzory, které je poté v jejich životě ovlivňují (5).

Na dnešních základních školách není sexuální výchova vyučována samostatně, ale je součástí několika předmětů. Jsou to zejména biologie, občanská nauka a rodinná výchova.

Úkolem sexuální výchovy, jako součásti koncepce výchovy ke zdravému životnímu stylu, je žáky a studenty vybavit informacemi a osvojit jim znalosti tak, aby věděli, jak mají se svou sexualitou nakládat v různých obdobích života a různých životních situacích. Nedílnou úlohou je i usnadnit výuku předmětů, které se podílejí na výchově ke zdravému životnímu stylu, orientaci v systému vědomostí ze sexuální výchovy. Je nutné zpřístupnit dostatek dalších informací, aby bylo možné zodpovědět otázky, které žáci mohou pokládat (12).

Sexuální výchova má být vedena na třech základních úrovních. Mezi tyto úrovně patří úroveň kognitivní, jejímž produktem jsou informace a převážně vědomosti na úrovni pojmů. Dále sem patří rovina vztahová a emocionální, jejíž součástí je identifikování zdrojů v různých oblastech sexuálního chování (3).

Důležitou součástí je úroveň dovedností, v níž děti v závislosti na stupni vývoje a aktuální latentní potřebě zvládají faktické struktury konkrétního a funkčního, či modelového sexuálního chování (10).

Na základě studie PaedDr. Evy Marádové, CSc. je zajímavé srovnání pro mou práci hlavně v tom, jak k otázkám sexuální výchovy přistupují žáci na základní škole ve věku 10 až 15 let a adolescentů ve

věku 18 - 19 let. Tato studie sleduje několik skupin respondentů (žáky základních škol a víceletých gymnázií a středoškolskou mládež). Ze studie vychází poznatky, které ovlivňují životní styl mladých, dotýká se i postojů mladých lidí k základním otázkám partnerského a rodinného soužití. A právě tyto postoje, názory, představy i objektivně zjištěné projevy chování adolescentů by měli zefektivnit rodinnou a sexuální výchovu na školách(18).

Na závěr úvodu k mé práci chci zdůraznit, že se zabývám tímto tématem, protože jsem přesvědčená, že dobrá a komplexní informovanost v dané problematice má rozhodující význam pro člověka v jeho přístupu k partnerskému životu, k životu jeho vlastních dětí a celkově vede k odpovědnému chování.

Nejsem odborník v dané oblasti, navíc se tato problematika vzdaluje mému studijnímu i praktickému zaměření, ale předpokládám, že bude nejen obohacením pro mou profesní kariéru a možná ovlivní i mé postoje v soukromém životě.

VÝUKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Sexuální výchova je součástí osnov v předmětech přírodopisu, rodinné výchovy a občanské výchovy. Na druhém stupni základních škol je přírodopis vyučován dvě hodiny týdně, rodinná a občanská výchova jednu hodinu týdně.

Všeobecně osnovy metod sexuální výchovy zahrnují:

1. Aktivizační metody - které jsou postaveny na slovní interakci mezi učitelem a žákem.

2. Dialogické metody - jejich podstatou je otázka a odpověď.
3. Metody inscenační - jejich podstatou je řešení problému nebo konfliktu.
4. Hry - které mají velký význam v aktivizačním a inovačním postoji ve vzdělávacím procesu (13).

Sexuální výchova je součástí osnov, které zahrnují:

1. Anatomii pohlavního ústrojí
2. Změny v psychice člověka v období pubescence (známky pohlavního dospívání)
3. Antikoncepce (její výhody, seznámení s dostupnými druhy)
4. Plánované rodičovství
5. Chtěné a nechtěné těhotenství
6. Nemoci přenosné při nechráněném pohlavním styku (chování v případě nákazy, sebe či partnera)
7. Sexualita a sexuální chování (sexuální turistika, sexuální pornografie, deviantní chování)
8. Rozhodování v oblasti sexuálního chování

Mezi další doplňky výuky by měly patřit besedy s odborníky (sexuology, gynekology, právníky a jinými specialisty) týkající se sexuální

výchovy. Dalším možným prostředkem ve vzdělání jsou exkurze v různých centrech, zabývajících se sexuální problematikou. Některé školy nabízejí speciální kroužky, které pomáhají dětem v této oblasti získat potřebné informace. Tyto kroužky jsou však u nás velmi výjimečně.

V souvislosti s rozšiřováním informovanosti je zapotřebí věnovat také pozornost problematice prevence komerčního sexuálního zneužívání, jako je dětská prostituce, dětská pornografie a obchod s dětmi. Na podání dostatečných informací by se měli zapojit rodiče, předškolní a školní zařízení. Děti, které předčasně začínají se sexuálním životem mohou být ovlivněny ve svém vlastním sexuálním chování a cítění v dospělosti. Následky se pak projeví především v podobě emočních poruch, a to zejména pokud jsou oběťmi sexuálního zneužívání blízkou osobou, či dokonce rodinným příslušníkem, což bohužel bývá nejčastější situace (16).

Sexuální výchova má za cíl:

1. Poučení v oblasti sexuálního chování a partnerských vztahů
2. Usilování o odložení začátku pohlavního života na dobu pohlavní zralosti
3. Při předčasném zahájení pohlavního života, který není dnes ničím neobvyklým, vybavit dospívající mládež informacemi a dovednostmi z oblasti zábrany početí a ochrany před pohlavními chorobami a nechtěným těhotenstvím
4. Zdůraznit harmonický vztah v partnerství, manželství a rodičovství
5. Zdůraznit význam antikoncepce
6. Doplnit znalosti o těhotenství vývoji plodu a jeho zdravém vývoji

7. Dostatečně informovat o poznacích z oblasti sexuálního zneužívání, sexuální turistice, sexuálně patologického chování

Celá výuka by měla mít ráz mravně-etický. Měla by probíhat prostřednictvím diskusí a cvičení, nikoliv pouze ve formě příkazů. Předávat informace by měla hlavně rodina, škola je až na druhém místě. Další pozitivní roli by měli sehrávat též lékaři a jiní odborníci z oboru.

CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je přispět k deskripci sexuální výchovy na druhém stupni základních škol. Chtěla bych se v práci zaměřit na zmapování orientace a postojů žáku k základní problematice sexuální výchovy, jako např. informovanosti v otázkách antikoncepce, pohlavních chorob, plánovaného rodičovství a jiné. Dále se chci zabývat způsobem získávání poučenosti o sexuální výchově žáků, jejich spokojeností s množstvím a dostupností zdrojů. Bakalářská práce reflektuje současnou výuku a přehled informovanosti žáků v sexuální výchově. Pro konkrétní studii jsem si zvolila druhý stupeň základní školy, který je součástí povinné školní docházky v českém vzdělávacím systému.

PRACOVNÍ HYPOTÉZY

1. Pracovní hypotéza

První pracovní hypotéza vychází z obecných poznatků a výsledků předcházejících studií (např. výše zmiňované PaedDr. Evy Marádové, CSc), které pracují se skutečností, že sexuální výchova je na základních školách zařazena do osnov v minimálním rozsahu. Tedy až na druhém stupni základních škol. Moje pracovní hypotéza si klade ambici toto potvrdit. Předpokládám, že 90% respondentů projeví nespokojenost a výhrady k informovanosti v oblasti sexuality, erotiky, vztahů a možnosti otevřené komunikace, které děti zajímají.

2. Druhá hypotéza

Druhý předpoklad vychází ze skutečnosti, že více než polovina respondentů se bude informovat o sexuální problematice prostřednictvím médií (internet, časopis a jiné). Právě média se stávají dominantním zdrojem informovanosti o sexu, méně však o sexualitě a erotice a téměř minimálně se dotýkají prvních milostných vztahů.

3. Třetí hypotéza

Třetí hypotéza předpokládá, že více než 2/3 respondentů bude dostatečně informováno v oblasti bezpečného sexu a plánovaného rodičovství. Tuto domněnku předpokládám, vzhledem k aktuálnosti témat a nepřebornému množství informací, které jsou v současnosti volně k dispozici, jak v médiích, tak i v literatuře.

METODIKA

Vlastní metodika

Jako metodu pro zpracování bakalářské práce jsem zvolila sběr dat prostřednictvím dotazníkového šetření, besedu se žáky s cílem monitoringu oblastí, kde je deficit informací ve výuce sexuální výchovy na základních školách a interview s pedagogy pro porovnání praxe na základní škole s osnovami a učebnicemi.

1. K šetření jsem vypracovala dotazník, který obsahoval 20 otázek s uzavřenou volbou odpovědí, který byl anonymní a dobrovolný. Na základě anonymních dotazníků jsem zjišťovala vliv sexuální výchovy na žáky ve věkovém rozmezí 10 až 15 let. Před rozdělením dotazníků byli žáci poučeni o formě vyplňování dotazníků a jeho anonymitě. Šetření probíhalo v hodinách občanské nauky. Dotazníky byly administrovány po schválení vedením školy a učitelkou občanské nauky. Žáci měli 30 minut pro jeho vyplnění. Tuto dobu stačila většina respondentů dodržet.

2. Po dotazníkovém šetření následovala beseda se žáky, kde mi žáci mohli pokládat různé otázky, které jim byly v rámci sexuální výchovy nezodpovězeny. Po zpracování výsledků dostala každá dotazovaná třída výsledky k dispozici.

3. Součástí šetření byl i rozhovor s učitelkou Bc. Barborou Norlin Lehečkovou, která je učitelkou angličtiny a občanské výchovy na druhém

stupni. Rozhovor byl zaměřen především na získání informací o výuce sexuální výchovy na základních školách.

Odpovědi byly vyhodnoceny matematicko-statistickou metodou a v konečném výsledku jsou vyjádřeny procentuálně.

Výsledky jsou prezentovány v tabulkách a grafech, které se nacházejí v přílohové části.

CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Šetření sledovaného souboru bylo provedeno na základní škole v Praze 4 (ZŠ Na Chodovci). Základní škola Na Chodovci leží na okraji sídliště Spořilov. Škola vzdělává přibližně 300 žáků. Průměrná naplněnost tříd je 22 žáků. Výuka probíhá v 1., 2., 4., 7.ročníku v jedné třídě, v ostatních ročnících ve dvou paralelních třídách. Sledovaný soubor se týkal respondentů staršího školního věku. Celkový počet dotazovaných na základní škole v Praze 4 je 100 žáků. Celkový počet ve věkovém rozmezí 10-12 let je 31, ve věku 13-14 let je 36, 15 let a více je 33 dotazovaných. Přesnou charakteristiku sledovaného souboru uvádí následující tabulka.

VĚK	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>	CELKEM
10-12	19 (19%)	12 (12%)	31 (31%)
13-14	17 (17%)	19 (19%)	36 (36%)
15 a více	13 (13%)	19 (19%)	33 (33%)
CELKEM	50 (50%)	50 (50%)	100 (100%)

VÝSLEDKY

Všechny výsledky jsou prezentovány formou tabulek a grafů v přílohové části této bakalářské práce.

Výsledky lze rozdělit do tří orientačních okruhů:

1. Okruh - otázky týkající se způsobu získávání informací (otázky: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13).
2. Okruh - otázky související s osnovami sexuální výchovy na základní škole (otázky : 14, 15, 16, 17, 18, 19).
3. Okruh - otázky týkající se času a důležitosti věnované sexuální výchově (otázky: 11, 12, 13, 20).

1. Okruh

Výsledky prokázaly, že rodina je do věku 10 let pro 72% dívek a 52% chlapců hlavním zdrojem informací v oblasti sexuality, lásky a partnerství. Respondenti uvedli, že je pro ně rodina, která jim poskytuje dostatek znalostí, daleko důležitější než škola. Ostatní respondenti ve věku do 10 let uvedli, že nejsou informováni v oblasti sexuální výchovy rodinou ani školou. Pro 54% dívek a 46% chlapců ve věkové rozmezí 11 až 15 let je právě rodina hlavním zdrojem informací. Z výsledků mě potěšilo, že rodina má stále nezastupitelné místo v této složce.

Z odpovědí je rovněž patrné, že pro 70% dívek a 66% chlapců jsou stále velkým zdrojem informací kamarádi. Zřejmě je to dané jejich stálým kontaktem ve škole a odbouráním tabu o těchto věcech mezi sebou hovořit.

U dotazovaných chlapců se ukázal také deficit informací v oblasti „sexu“ a erotiky, kteří ho kompenzují v 32% četbou pornografických časopisů. Tuto formu získávání informací nevolí 82% dívek. Odpovědi se u obou pohlaví liší především tím, že dívky si v 92% myslí, že zakoupit si pornografický časopis je složité, a jen malé procento z nich tento způsob získání informací využilo. Na druhé straně jsou chlapci, kteří si z 50% myslí, že zakoupit si pornografický časopis je lehké.

Se sexuální tematikou se prostřednictvím internetových stránek seznamuje 36% dívek a 56% chlapců. Přes 50% dotazovaných má zkušenosti se získáváním informací z médií. Internet se mezi médii stává dominantním zdrojem informací. Tento trend souvisí s dostupností internetu, časopisů a jiných masmédií, které mají stále vzrůstající charakter. Naopak 50% dívek používá nejraději internet k seznamování. Dívky nejraději využívají internet ke komunikaci s kamarádkami a kamarády.

2. Okruh

Většina respondentů byla velmi dobře informována v otázkách plánovaného rodičovství, kde 76% správně definovalo jeho význam. Také způsob přenosu HIV vědělo 97% žáků. Je to problematika, která je i s ostatními tématy (pohlavní choroby a antikoncepce) na základních školách stále probírána, ale i přesto existuje malé procento těch, kteří odpověděli špatně.

Daleko hůře dopadla otázka týkající se bezpečnosti, ochrany a z toho vyplývajících důsledcích při prvním pohlavním styku. Tato otázka měla za úkol zjistit, zda si respondenti myslí, že jsou při prvním pohlavním styku ochráněni před neplánovaným rodičovstvím. 12% dívek a 28% chlapců si myslí, že nelze při prvním pohlavním styku otěhotnět. Je to zřejmě dáno jistou ostýchavostí rodičů a školy o daném problému mluvit.

S pojmem interrupce si dobře poradilo 84% respondentů, což může mít příčinu ve skutečnosti, že umělé přerušování těhotenství je dnes velmi diskutované téma. Tímto problémem se zabývají hlavně země, kde žijí lidé věřící, křesťansky orientovaní.

Více než polovina chlapců (54%) umí manipulovat s kondomem. Znalost manipulace s kondomem vzrůstá s věkem, chlapci ve věku 15 let a více vědí, jak mají zacházet s kondomem při pohlavním styku. Naproti tomu 94% dívek ví, že v 15 letech mají právo na bezplatnou prohlídku u gynekologa, některé z nich již tuto možnost využily.

3. Okruh

Dozvědět se o sexuální problematice prostřednictvím výchovy ve školách již na prvním stupni základních škol by chtělo 40% dívek a 54% chlapců. Také celkem 72% dívek a chlapců si přeje, aby se na školách věnovalo více času výuce sexuální výchovy na druhém stupni. Mají pocit, že jí není věnován dostatek času, a ani důraz ve výuce. Žáci vyšších ročníků uvedli, že se většina z nich již zúčastnila nějaké besedy na téma sexuální výchovy, kterou pořádala škola, ale přivítali by, kdyby těchto besed bylo více.

Beseda se žáky základní školy

Během besedy měli žáci možnost zeptat se na správné odpovědi na otázky z dotazníku, které jim při vyplňování dělaly největší problémy. Besedy a její zpětné vazby k otázkám uvedeným v dotazníku využilo 90% žáků. Za nejhůře zodpovězenou otázku považují tu, která se týká otěhotnění při prvním pohlavním styku. Značné množství chlapců si myslí, že nelze otěhotnět při prvním pohlavním styku. Přestože v souvislosti s otázkami týkajícími se informovanosti a zdrojů informací nacházím nesrovnalosti především ve způsobu jejich podání ze strany učitelů či rodiny, je většina žáků vlastní iniciativou dobře informována. Chlapci i dívky si z časopisů pro mladistvé doplňují své znalosti, které jim rodina, ani základní škola neposkytla. Z besedy vyšlo najevo, že časopisy pro mladistvé zakupují dívkám rodiče. Tímto způsobem se vyhnou komunikaci se svým dítětem nad problémem, o kterém si sami nechtějí nebo nemají čas povídat. Někteří z rodičů jsou tak časově vytížení, že tento způsob je pro ně nejméně časově náročný.

Některé děti během besedy zajímaly i otázky věřících a jejich pohledu na sexuální výchovu. Zastávaly názor, že by měly svého partnera pokud s ním budou žít celý život poznat i po stránce pohlavního soužití. Stejně dotazy měly i na problematiku potratů. Podle nich by měl každý mít právo rozhodovat se o svém životě sám.

Pro žáky je výuka sexuální výchovy důležitá, ale mají pocit, že se jí nevěnuje dostatek času. Postrádají kvalitní literaturu, pomůcky a otevřený přístup vyučujících. Žáci projeví zájem o větší množství besed, které jim přijdou zajímavější.

Rozhovor s učitelkou

Interview s Bc. Barborou Norlin Lehečkovou, která vystudovala speciální pedagogiku a učí na základní škole (Na Chodovci v Praze 4) angličtinu a občanskou výchovu na druhém stupni, proběhlo z důvodu upřesnění pohledu na sexuální výchovu. Cílem bylo zjistit co možná nejobjektivnější pohled na sexuální výchovu i ze strany vyučujících.

Podle Bc. Barbory Norlin Lehečkové probíhá na této základní škole výuka sexuální výchovy v rámci dalších předmětů (přírodopis, rodinná výchova, občanská nauka). Předměty jsou vyučovány vždy pro chlapce a dívky společně. Rozložení daného tématu do jednotlivých předmětů je podle toho, čeho se daný předmět týká. Biologické aspekty pohlavního dospívání, sexuality a porodu se děti učí v přírodopisu, otázky týkající se rodičovských a partnerských vztahů se probírají v občanské nauce. Velmi záleží na dané škole, kde některé témata mohou být vynechána v rámci různorodosti osnov. Většinou záleží na samotném učiteli, které téma bude probráno dříve, či později. Sexuální výchova v rámci předmětu rodinná výchova je na základní škole brána spíše jako podřadné téma, vedle péče o dítě, výuky vaření a vedení domácnosti.

Předmět rodinná výchova se zařadil k dalším „výchovám“ vyučujících se na základní škole v duchu mírné klasifikace znalostí a schopností žáků. Otázkou potom zůstává, zda to vůbec žáky zaujalo a jestli si nějaké poznatky z hodin odnesli domů. Paní učitelka Bc.Barbora Norlin Lehečková má pocit, že sexuální výchova je většinou brána za předmět, kde si děti odpočinou a nemusí při něm vykazovat velkou aktivitu.

Z interview zároveň vyplývá, že malé procento vyučujících má vhodné vzdělání k výuce sexuální výchovy. Otázkou zůstává, jestli jsou schopni podat žákům kvalitní informace. Sama paní učitelka Bc. Barbora Norlin Lehečková si myslí, že by předmět měl být doplňován besedami, které žákům rozšíří pohled na tento problém.

Tento problém nemůžeme nahradit tím, že budeme žákům dávat referáty a různé domácí úkoly spojené se samostudiem, ale otevřenými besedami se žáky. Důležitou součástí je i vybavení základní školy pro výuku sexuální výchovy. Dříve u nás neexistovalo velké množství učebnic zahrnující sexuální výchovu. Dnes je více autorů, kteří se danému tématu věnují. Problém ale nastává ze strany škol a jejich možností věnovat sexuální výchově více času a prostoru. Závisí na každé základní škole, jak k sexuální výchově bude přistupovat.

DISKUSE

První pracovní hypotéza vycházela z obecných poznatků a výsledků předcházejících studií, které pracují se skutečností, že sexuální výchova je na základních školách zařazena do osnov v minimálním rozsahu. Tedy až na druhém stupni základních škol. Tato hypotéza se potvrdila.

Pro většinu dotazovaných (72%) je sexuální výchova důležitá a chtěli by s její výukou začít již na prvním stupni základních škol. Jednou z možností, kterou by přivítali je více besed s odborníky (lékaři, psychology a jinými odborníky). Znalosti žáků v sedmých, osmých a devátých třídách nejsou dostačující vzhledem k jejich věku, psychické, sociální a fyzické vyspělosti.

Sexuální výchova je velice citlivé téma, a to jak pro toho, kdo informace přijímá, tak i pro ty, kteří informace předávají. Ve společnosti stále přetrvávají jistá tabu, ale velkou roli hraje i stud. Sexuální oblast není oblast veřejná, naopak se týká velmi soukromého života jedince.

Sexuální výchova by měla mít působení a dopad nejen v přístupu k informacím a komunikaci. Zahrnuje i to, co děláme a jak se chováme v různých situacích. Tím pak dáváme vzor dětem a jejich celkové výchově. V této výchově nás ovlivňují i rodinné tradice a rituály, vztah rodičů k dítěti, naše vlastní postoje a hodnoty, ale i současná rodinná situace.

V současné době je pravděpodobně jedním ze základních informačních zdrojů rodina. Pro některé rodiče je možná obtížné a citlivé téma mluvit o „sexu“ se svými dětmi. Určitě v tom hraje roli obava ze ztráty autority a zároveň stud mluvit o intimních věcech s dětmi. V podstatě je to pochopitelné, protože rodiče současných dětí vyrůstali v době, kdy nebylo o této problematice běžné mluvit.

Působení rodiny velice ovlivňuje sexuální identitu dětí. Nesprávné působení může velmi těžce a někdy nevratně ovlivnit vztah dětí k sobě samým, ale i ke své sexualitě. Příkladem mohou být různé poruchy příjmu potravy. Je proto důležité se odpovědně věnovat budoucnosti našich dětí.

Dnes je otevřený rozhovor o sexuální problematice zásadní otázkou, a nebo by alespoň měl být. Jen tak je možné děti dostatečně a zodpovědně chránit před sexuálními chorobami a zároveň je vést k odpovědnému přístupu ke svému tělu a k budoucímu rodičovství. Protože není sexuální problematika pouze soukromá záležitost rodiny, ale je to otázka, která se týká celé společnosti, je nutné se tomu věnovat i na institucionální úrovni.

Situace na školách je však taková, že téma sexuální výchovy se bere jako okrajové, není mu přikládána příliš velká váha. Zároveň chybí učitelé, kteří by tento předmět mohli a chtěli učit.

V dnešní době je na trhu řada dostupné literatury, která rodičům, ale i škole může pomoci zorientovat se v této problematice. Další možností pro školy, ale i rodiče je využít rad odborníků, lékařů, psychologů. Nabízí se také možnost besed, jak pro děti, tak i pro rodiče. Propojením sexuální výchovy v rodině a ve škole získají žáci kvalitnější a dostupnější informace.

Hlavním zdrojem informací, týkajících se sexuality, lásky a partnerství pro děti ve věku 10 – 15 let je hlavně rodina. Respondenti uvedli, že je pro ně rodina, která jim poskytuje dostatek znalostí daleko důležitější, než škola.

Druhá pracovní hypotéza vycházela ze skutečnosti, že více než polovina respondentů se bude informovat o sexuální problematice prostřednictvím médií (internet, časopis a jiné). Právě média se stávají dominantním zdrojem informovanosti o sexu, méně však o sexualitě a erotice a téměř minimálně se dotýkají prvních milostných vztahů. Tato hypotéza se nepotvrdila.

I přesto, že se tato hypotéza, která se týkala informovanosti prostřednictvím médií nepotvrdila, je možné tuto skutečnost vnímat jako pozitivní výsledek.

Dospívající osoby stále více preferují získávání informací o „ sexu“ prostřednictvím rozhovoru s rodiči, nebo čerpáním zkušeností od vrstevníků (což pro ně může být zavádějící).

Z odpovědí rovněž vyplývá, že by se velmi rádi dozvěděli více prostřednictvím výuky na školách. Informace prostřednictvím internetu a ostatních médií považují pouze jako doplňkové.

Z vyhodnocení odpovědí dotazníků vyplývá, že chlapci čerpají více znalostí o sexu z internetu a pornografických časopisů. Velký vliv při používání těchto médií mezi žáky má jejich dostupnost. Velká část respondentů nebo jejich rodičů vlastní počítač s internetem. Pro většinu dotazovaných je počítač a s ním spojené hry, či používání internetu, hlavním koníčkem pro trávení volného času.

Časopisy s pornografickou tematikou jsou nezletilým nedostupné, proto většina získala časopis od kamarádů, nebo si ho vzala tajně od svých rodičů.

Dívky pro změnu používají častěji internet k seznamování. Tento způsob seznamování jim přijde zajímavější, protože z jejich pohledu to je

nezávislé, a každá z nich se může seznámit s více osobami. Zároveň si mohou vybrat s kým se chtějí, či nechťejí setkat. Pouze některé dívky při tomto druhu seznamování chápou riziko, které by mohlo nastat při setkání s neznámou osobou.

Dívky se zároveň více zajímaly o časopisy pro mladistvé, než jak tomu bylo u chlapců. Časopisy pro mladistvé často zakupují dívkám rodiče. Tímto způsobem se mohou jednodušeji vyhnout komunikaci se svým dítětem, o věcech, o kterých se stydí mluvit. Někteří z rodičů jsou tak časově vytížení, že je tento způsob pro ně nejméně časově náročný, zde je však na místě znovu zdůraznit důležitost zdravé sexuální výchovy.

Právě otázky, které byly soustředěny na získávání informací z internetu nebo pornografických časopisů, se staly velkou součástí besedy.

Z besedy se žáky zjišťují, že dívky se o informace o „sexu“ z internetu nezajímají, spíše si doplňují své znalosti četbou časopisů pro mladistvé a televizí. V televizi jsou to hlavně romantické filmy a telenovely.

Třetí pracovní hypotéza předpokládala, že více než 2/3 respondentů bude dostatečně informováno v oblasti bezpečného sexu a plánovaného rodičovství. Tato hypotéza se potvrdila z 50%.

Připravenost respondentů v oblasti plánovaného rodičovství je lepší, než znalosti otázek o bezpečném sexu, ačkoliv je možné se domnívat, že mají dostatečné množství informací ze strany rodičů, školy a médií.

Třetí hypotéza předpokládala, že respondenti budou uvažovat odpovědně o oblasti bezpečného sexu a plánovaného rodičovství vzhledem k aktuálnosti témat a velkému množství informací, které jsou v současnosti k dispozici.

To, že se tato hypotéza potvrdila z poloviny, mě poměrně velmi překvapilo, protože vzhledem k množství informací o antikoncepci a dalších ochranách o bezpečném sexu, by se dalo předpokládat, že respondenti budou více informováni, než o plánovaném rodičovství, které by se dalo pokládat až jako druhý stupeň zájmu uvažování o sexuálním životě pubertálních dětí. Těch již zmiňovaných 50% tvořili hlavně žáci vyšších ročníků.

Možná je tato skutečnost opět závislá na přístupu rodičů a školy a míře studu o těchto věcech hovořit. Pro způsob ochrany (kondomy, pesary, antikoncepční pilulky...) musí jedinec překonat určité sociální bariéry, jako je zaplatit prezervativ u pokladny, nechat se vyšetřit u gynekologa a další situace, které mohou pro dospívající přinášet stres.

To, že jsou informováni o plánovaném rodičovství je velmi zajímavé, a může být příkládáno méně tabuizovanému obsahu tohoto tématu. Hlavním zdrojem poskytování informací v této problematice byla hlavně rodina.

Někteří žáci už plánují začátek svého pohlavního života. Dívky se tímto plánováním zabírají častěji, než chlapci. Některé dívky už mají zkušenost se vztahy s chlapci. Tyto vztahy jsou však pouze kamarádké. Většina dívek již zažila i nějakou platonickou lásku. Většinou by chtěly začátek svého pohlavního života plánovat až kolem 18 roku života. Je pro ně nejdůležitější, aby je daný chlapec měl rád, byl jim věrný a možná i finančně zajištěný. Různé postoje se objevovaly i u dívek, které z většiny

části věděly, že v patnácti letech mají právo na bezplatnou prohlídku u gynekologa. Některé z nich už také měly tuto zkušenost.

ZÁVĚR

Hlavním záměrem celé práce bylo zmapování situace v oblasti sexuální výchovy na základních školách.

Pro zmapování situace byla zvolena metoda dotazníkového šetření na druhém stupni na základní škole. Vlastní dotazníkové šetření, které zjistilo míru informovanosti, přineslo několik zjištění. První poznatek byl, že informovanost v oblasti sexuální výchovy je lepší než teoretický předpoklad. Nicméně se ukázalo, že nedostatečnost sexuální výchovy na základních školách spočívá zejména v horší komunikaci mezi školou a rodinou. Další negativní stránkou je, že základní školy nemají dostatečný počet kvalifikovaných učitelů pro výuku tohoto předmětu, ale zároveň jim chybí ochota tento předmět vyučovat. Tato role je nahrazována učiteli s nedostatečnou aprobací. Výuka sexuální výchovy je v postavení spíše doplňkového předmětu a je často zařazována do více vyučovacích hodin jiných předmětů. Žákům často nezbyvá jiný způsob získávání informací, než prostřednictvím médií a rodiny.

Konečné šetření přineslo zajímavé zjištění, že rozdíl v nedostatku informovanosti v oblasti erotiky, sexuality a možnosti otevřené komunikace vnímají žáci stejně ve všech třídách na druhém stupni tak, jak předpokládala první hypotéza. Mezi třídami na základní škole se objevují rozdíly v míře znalostí. Pro tyto rozdíly existuje několik možných vysvětlení, např. skutečnost, že ve vyšších ročnících se sexuální výchově věnuje více času, než v nižších ročnících. Z hodnocení sledovaného souboru docházím ke zjištění, že pro většinu dotazovaných je sexuální výchova důležitá a chtěli by s její výukou začít již na prvním stupni základních škol. Jednou z možností, kterou by přivítali, je více besed s odborníky (lékaři, psychology a jinými odborníky) a zároveň zvýšení počtu vyučovacích hodin.

DOPORUČENÍ

Na úrovni školy:

Výuka sexuální výchovy by měla být vyučována na druhém stupni, a to v rozsahu jedné hodiny týdně, jako samostatný předmět v rámci rodinné výchovy. Sexuální výchova může být vhodně doplněna i jejím rozšířeným pojetím v jiných předmětech (občanská nauka, biologie). Na prvním stupni základních škol by měla být součástí prvouky.

K tomu, aby se dosáhlo co nejlepšího a neoptimálnějšího přehledu o všech dostupných informacích o sexuální problematice, je potřeba věnovat se této problematice komplexně a systematicky.

Rámcový vzdělávací program školy by měl přesně specifikovat obsah a zařazení sexuální výchovy do stejnojmenného předmětu i ostatních předmětů tak, aby ve výsledku poskytovaly komplexní a cílený přehled informací o této problematice.

Sexuální výchovu by měli učit odborní pracovníci, kteří mají dostatek zkušeností s předáváním informací o takto citlivém tématu, aby mohli vést se studenty otevřenou diskuzi a debatu bez zbytečného ostychu a tabu na obou stranách. Měl by se zvýšit důraz na pregraduální a postgraduální vzdělávání učitelů vyučujících sexuální výchovu a umožnit jim stáže na odborných pracovištích.

Výuka by neměla být vyučována jen ve formě informativní, ale součástí výuky by měly být i metody aktivizační (dialogické, problémové, inscenační, hry) a interaktivní, to znamená hodně cvičení, her, modelových situací, ale i praktických ukázek (používání kondomu a dalších forem antikoncepce), včetně použití filmů s danou tematikou. Pro doplnění a zpestření výuky by mohly být pořádány besedy a semináře

s odborníky z praxe. Velmi pozitivní na školách by byla i spolupráce s neziskovými organizacemi.

V současné době je na knižním trhu k dostání velké množství knih a učebnic týkajících se sexuální problematiky. Žáci by měli mít možnost si ve školní knihovně takovou literaturu zapůjčit.

Na úrovni rodiny:

Důležitou roli v sexuální výchově hraje rodina. Rodina je místem, víceméně jediným, kde děti i dospělí zažívají blízkost a intimitu. V rodině její členové sdílejí společné hodnoty. Pro efektivitu sexuální výchovy je propojení získávání znalostí od rodiny a základní školy důležité.

Jak už bylo zmíněno v předešlých kapitolách, rodiče by si měli uvědomit svůj význam v životě dítěte, které je vnímá jako svůj vzor a učí se nápodobou. Rodiče by k této oblasti měli přistupovat odpovědně a měli by se například účastnit kurzů a přednášek týkající se sexuální výchovy, aby mohli svému dítěti předat kvalitní informace, týkající se „sexu“, sexuality, erotiky nebo prvních milostných vztahů. Hlavně by měli v těchto otázkách přistupovat ke svému dítěti otevřeně a upřímně. Jedině důvěrou mezi rodiči a dětmi navzájem lze docílit odpovědného chování dětí k sobě samotným, a pozitivně tak ovlivnit jeho další sexuální vývoj.

ABSTRAKT V ČESKÉM JAZYCE

Bakalářská práce na téma sexuální výchova na základních školách si kladla za cíl zmapovat orientaci a postoje žáků k základní problematice sexuální výchovy.

V první teoretické části byla stručně nastíněna výuka sexuální výchovy na základní škole. Praktická část byla věnována výzkumu sexuální výchovy na základní škole. Jako výzkumný vzorek byla vybrána základní škola Na Chodovci a sledovaný soubor byl tvořen žáky druhého stupně. Práce je podrobně rozvedena v praktické části, kde bylo cílem zmapovat přístup a informovanost u žáků ve věku 10 až 15 let na základní škole.

Pro výzkum jsem použila jednoduchou metodu anonymního strukturovaného dotazníku. Do dotazníku byly zahrnuty otázky, týkající se informací o „sexu“, o důležitosti sexuální výchovy a některé otázky se týkaly osnov sexuální výchovy na základních školách. Poznatky, které byly získány, jsou vzhledem k velikosti sledovaného souboru pouze orientační. Bylo provedeno šetření na 100 respondentech druhého stupně ve věku 10 až 15 let základní školy, pro lepší zmapování podvědomí dětí o této problematice. Dotazník byl následně zpracován a byly ověřeny předem stanovené hypotézy.

Výsledky prokázaly, že rodina je do věku 10 let důležitá v získávání informací pro 72% dívek a 52% chlapců. Současně se ukázal deficit v informovanosti chlapců, kteří ho kompenzují v 32% četbou pornografických časopisů. Velká část respondentů přikládá velký význam důležitosti sexuální výchovy a chtěli by výuku rozšířit o více besed a jiných exkurzí. V rámci šetření byla získána řada důležitých poznatků, které poskytly lepší náhled na sexuální výchovu, její dostatky a nedostatky.

V dnešní době je to i velký vliv médií, kterými jsou žáci ovlivňováni a která se staví na přední příčky v jejich získávání informací. Na základě výsledků práce byla formulována doporučení pro školu i rodinu, která jsou také součástí práce.

ABSTRAKT IN ENGLISH LANGUAGE

The aim of the Bachelor Work „ Sexual Education on the Basic Schols“ was to map the student orientation and mental attitude to the basic issues of sexual education.

In the first theoretical part I tried briefly outlined sexual education on the basic schools.I have choosen the basic school “ Na Chodovci” and the examined group comprised of students of second levels. The study is elaborated in detailin the practical part, where I have tried to cover approach and awarenness of pupils in the age of 10 to 15.

As research method I have used a simple structured anonymous questionnaire. The questionnaire covered questions regarding informatuon about sex, about the importance of sexual education and some questions were related to basic school synopsis of sexual education. The knowledge I gained is only orientational due to the very large researched sample. I researched 100 respondents of basic school on a second level in the age of 10 to 15 in order to map the children awareness about this topic. Subsequently, I verified set hypothesis and I had processed the questionnaire.

The results proved that up until the age of 10, family is important in gaining information for 72% of girls and 52% of boys. At the same time, it was shown that there was a deficit in boy’s awareness that, in 32%, was compensated by reading porn magazine. The large number of respondents assigned a great importance to the sexual education and would want to broaden the education by more talks and other excursions. During the research I gained many important pieces of knowledge that provided me with a better view on sexual education its sufficiency or shortages. In these days, there is also a great media impact that influences the pupils and which is among the first sources to gain the

information. On the base of the results of the work the recommendations for basic schools were formulated and are also a part of this study.

SEZNAM LITERATURY

- 1) Fendrich, Z.: Moderní metody plánovaného rodičovství., Avicenum, Praha, 1995
- 2) Fenwicková, E. , Walker, R.: Sexuální výchova.,Cesty, Praha,1996
- 3) Hajnová, R., Kleinová, S.: Průvodce sexuální výchovou pro základní školy., Institut pro další vzdělávání, Brno, 2002
- 4) Machová, J., Hamanová, J.: Reprodukční zdraví v dospívání., Praha, 2002
- 5) Matějček, Z.: Rodiče a děti., Avicenum, Praha, 1998
- 6) Melgosa, J., Posse, P.: Umění výchovy dítěte.,Advent-Orion, Praha,2003
- 7) Pondělíčková, J., Pondělíček, I.: Lidská sexualita., Avicenum, Praha, 1971
- 8) Pondělíčková, J.: Nezralá sexualita., Avicenum, Praha,1990
- 9) Pondělíčková, J.: O sexuální výchově bez rozpaků, Avicenum, Praha,1995
- 10) Pšenička, O.: Sexuální výchova v rodině., ATD, Hradec Králové, 1994
- 11) Sielert, U. a kolektiv.: Sexuální výchova- Kniha netradičních metod., Trizonia, Praha, 1993

- 12) Šilerová, L.: Postoje k výuce sexuální výchovy., Praha, 1995
- 13) Šulová, L.: Jak učit výchovu k manželství a rodičovství., Avicenum, Praha, 1995
- 14) Trojan, O.: O čápech a vránách., Havlíčkův Brod, 1994
- 15) Uzel, R.: Ženské otazníky., Práce, Praha, 1987
- 16) Vaníčková, E.: Dětská prostituce., Grada, Praha, 2005
- 17) Weiss, P., Zvěřina, J.: Sexuální chování v ČR- situace a trendy., Portál, Praha, 2001
- 18) Zvěřina, J.: Sexuální výchova v rodině, Praha, 1987
- 19) www.planovanirodiny.cz

Tabulkač.20, Hodnocení možnosti věnování více času sexuální výchově na ZŠ

Pohlaví	Věk-stáří			
	10 - 12 let	13 - 14 let	15 a více let	Celkem
Dívky				
Ano	10%	15%	11%	36%
Ne	1%	1%	2%	4%
Nevím	8%	1%	1%	10%
Chlapci				
Ano	7%	17%	12%	36%
Ne	3%		3%	3%
Nevím	2%	2%	4%	8%
Celkem	31%	36%	33%	100%

